

Değerler Eğitimi Açısından “Arkadaşım Nina” Adlı Çocuk Kitabının İncelenmesi*

The Review Of The Child's Book "My Friend Nina" In Terms Of Values Education

ÖZET

Bütün toplumlarda kendi kültürlerine özgü olan değerlerin sürekliliğini sağlamak ve yok olmasını engellemek amacıyla değer eğitimi hassas bir yere sahiptir. Çocukların evrensel ve ulusal değerlere sahip olması değerler eğitiminin özümsemesi ile mümkün olmaktadır. Bu sebeple araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarına okutulması önerilen “Arkadaşım Nina” adlı çocuk kitabının kök değerlere yer verilme durumunu incelemek amaçlanmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmada, veri toplamak için doküman analizi tekniği tercih edilmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2018 yılında öğretim programlarında öğrencilere kazandırılması için kök değerler olarak belirtilen “Adalet, Dostluk, Dürüstlük, Öz Denetim, Sabır, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Vatansızlık, Yardımseverlik” değerleri ile ilgili eserde yer alan ifadeler belirlenmiş, ardından bu ifadeler yorumlanarak ilgili değerler başlığı altında açıklanmıştır. Araştırmanın sonucunda; “Arkadaşım Nina” adlı kitabın değerler eğitimi açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu, kitap içerisinde en fazla yer alan değerler dostluk değeri olduğu, bunu sırasıyla, sevgi, dürüstlük, öz denetim ve yardımseverlik değerleri izlerken adalet ve vatansızlık değerlerine hiç yer verilmediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Çocuk Kitapları, Okul Öncesi

ABSTRACT

In all societies, values education has a sensitive place in order to ensure the continuity of the values that are unique to their own cultures and to prevent them from disappearing. It is possible for children to have universal and national values through the assimilation of values education. For this reason, it was aimed to examine the inclusion of root values in the children's book "My Friend Nina", which is recommended to be read to preschool children. Descriptive analysis method was used in the analysis of the data. The expressions in the work related to the values of "Justice, Friendship, Honesty, Self-Control, Patience, Respect, Love, Responsibility, Patriotism, Benevolence", which were specified as the root values to be taught by the Ministry of National Education in 2018, were determined, and then these expressions were interpreted and interpreted. explained under the heading of the relevant value. As a result of the research, the book "My Friend Nina" has a rich content in terms of values education, the value in the book is the value of love, followed by the values of respect, friendship, responsibility, justice, honesty and self-control, respectively. Patience and patriotism values were found to be the least included root values.

Keywords: Values Education, Children'sbooks, Preschool

GİRİŞ

Değerler, toplumda nasıl yaşayacağımızı ve davranacağımızı belirlemektedir. İnsanların birlikte yaşadığı her yerde değerler vardır ve bu değerlerle birlikte yaşam devam etmektedir. Değerler belirli bir topluma özgü ve o toplumun çoğunluğu tarafından paylaşılan, toplumun iyiliğine ve mutluluğuna katkı sağlayan ortak davranış kalıpları olarak tanımlanabilir. Değerler, insanı insan yapan, insanı yaratılmış diğer canlılardan ayıran temel özellikleri içinde bulunduran ve insanların davranışlarına yön veren inançlar bütünüdür(Ulusoy ve Dilmaç, 2020). Değerler temel insani özelliklerimizi oluşturan hayatımızın rutininde karşılaştığımız sorunlara çözüm üretmemizi sağlayan gücün kaynağıdır. Sonuç olarak değer kavramı bireylerin davranışlarını geliştiren, kişiliklerinin oluşmasına yardımcı olan, toplumun varlığını devam ettiren ve o toplumun üyelerinin çoğunluğu tarafından kabul edilmiş ortak fikir, hedef, temel ahlâkî inançlar olarak tanımlanabilir (Eker ve Erdoğan, 2019). Bu sebeple, sahip olunan değerlerin, bireyin kişiliğini, davranışlarını ve hayata bakış açısını etkilemesi sebebiyle bireyin bazı değerlerin farkına varması, ihtiyaç hissettiği değerleri kazanması, benimsemesi ve aynı zamanda bu değerleri davranışa dönüştürmesi gerekmektedir.

Bireyin hayatı boyunca devam eden değerleri kazanma ve kazandırma faaliyetleri “değerler eğitimi” süreci olarak ifade edilmektedir(Yaman, 2016). Değerler eğitimi, bireylerin doğru ve yanlış arasındaki farkı anlamalarına, sosyal becerilerini geliştirmelerine, başkalarına saygı göstermelerine ve kendilerini olumlu bir

Elçin Geniş ¹

How to Cite This Article
Geniş, E. (2023). “Değerler Eğitimi Açısından “Arkadaşım Nina” Adlı Çocuk Kitabının İncelenmesi”, International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(73): 4069-4075. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.70792>

Arrival: 23 June 2023
Published: 31 July 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu makale, 19-23 Haziran 2023 tarihinde Eskişehir’de düzenlenen 2023 Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Zonguldak, Türkiye

şekilde ifade etmelerine yardımcı olan bir eğitim türüdür. Bu eğitim, insanların toplumda birlikte yaşarken nasıl davranmaları gerektiğini öğretir ve bu davranışları sergilemek için gereken becerileri geliştirir. Birçok araştırma, değerler eğitiminin önemini vurgulamaktadır. Örneğin, Purohit (2018) değerler eğitiminin, çocukların karakter gelişimine, toplumsal uyum ve barışın sağlanmasına, sosyal becerilerin geliştirilmesine ve olumlu davranışların teşvik edilmesine yardımcı olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, Purohit (2018) değerler eğitiminin, öğrencilerin olumlu davranışları sergilemelerine, güçlü karakter özellikleri geliştirmelerine ve toplumda daha iyi bir etki yaratmalarına yardımcı olduğunu da ifade etmektedir. Lipsett (2016) değerler eğitiminin, çocukların iyi birer birey olmalarına, toplumsal sorunların çözülmesine ve toplumda daha iyi bir geleceğin oluşmasına katkıda bulunduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda, Değerler eğitimi öğrencilerin öz güvenlerini, olumlu düşüncelerini ve kişisel sorumluluklarını yerine getirme kapasitelerini güçlendirmektedir. Böylece öğrenciler etik düşüncelerini ve sosyal sorumluluklarını uygulamada pratiklik kazanırlar. Değerlerin eğitimi sadece genel bağlamda değil küreselleşme ile birlikte daha geniş bir perspektifte ele alınmaktadır. Bir toplum kendi yerel değerlerinin yanı sıra tüm dünyanın kabul ettiği evrensel değerleri de eğitimin içinde yer almalı, hem aile hem de okullarda çocuklara aktarılmaya çalışılmalıdır (Eraslan, 2013)

Değer eğitiminin amacı çocuğun, içinde taşıdığı iyi yönlerini ortaya çıkarmak, kişiliğinin gelişmesine yardımcı olmak, güzel bir ahlakla donatmakla birlikte devamını sağlamaktır. Değerler eğitimi, örgün eğitim içerisinde verilmesi gereken, yeni nesillerin kişilik gelişimine, toplumsallaşmasına katkı sağlayan bir alandır (Eker ve Ünlü, 2020). Bu sebeple, değerler eğitiminde çocuklara doğru ve doğru olmayan davranışlar konusunda açık ve anlaşılır bilgiler sunulmasına özen gösterilmesi gerekmektedir (Aydın ve Gürler, 2020). Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Değerlerin hem bireysel hem de bireyler arasındaki ilişkiler üzerindeki etkisi düşünüldüğünde değerler eğitiminin, eğitimde önemli bir disiplin olarak karşımıza çıktığını görürüz (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019). Değerler eğitimi öğrencilerin öz güvenlerini, olumlu düşüncelerini ve kişisel sorumluluklarını yerine getirme kapasitelerini güçlendirmektedir. Böylece öğrenciler etik düşüncelerini ve sosyal sorumluluklarını uygulamada pratiklik kazanırlar (Eraslan, 2013). Değerler eğitimiyle çocukların kendisi için en iyi olanı seçmesine yardımcı olunur (Ulusoy ve Dilmaç, 2020) Değerler eğitimi ile ulaşılmak istenen amaçlar şunlardır (Çağlayan, 2013; Eker ve Kılav, 2022)

- ✓ Değerleri bilmek ve kendini bilen kişiler yetiştirmek.
- ✓ Bireylerin ruhsal, bilişsel ve fiziksel gelişimlerine katkılı olmak.
- ✓ Öğrencilerin beceri ve kabiliyetlerinin gelişmesini sağlamak.
- ✓ Araştırmaya, keşfetmeye ve üretmeye yönelmesini sağlamak.

Çocuk, edebiyat eserleriyle hemhal olurken bilgilenmeyi amaçlamaz zevk almayı amaçlar. Zevk aldıkça da okumalarına devam eder. Böylece edebiyatın eğitsel amacını da gerçekleştirmiş olur. Yani çocuk edebiyatı ürünleri çocuğu bir yandan eğlendirirken diğer yandan bilişsel, fiziksel, ruhsal, toplumsal gelişimine katkıda bulunur (Çetinkaya, 2022). Çocuklar, kendileri için hazırlanmış eserler vasıtasıyla hem insanı, olayları, düşünceleri, sistemleri eleştirebilme cesaretini edinerek öz güven duygusunu kazanırlar, hem de yaratıcı güçlerini harekete geçirerek geleceğe hazırlanma imkânını elde ederler.”(Erol ve Erol, 2021). Bu durum edebiyat metinlerini çocukların eğitimleri için önemli bir materyal haline getirir. Çocuğun hayatı boyunca oluşturacağı karakterinin şekillenmesinde çocuk kitaplarında değer iletiminin oldukça önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır.

Çocukların okulla ilgili ilk deneyimlerini yaşadıkları yer okul öncesi eğitim kurumları olmaktadır. Okul öncesi eğitim kurumlarının önemli görevlerinden biri de aileden sonra çocukların sağlıklı kişilik geliştirmelerine, sosyalleşmelerine ve hem evrensel hem kültürel değerleri özümsemelerine fırsat sağlamaktır (Dinç, 2011). Okul öncesi dönem, çocuklarda değerlerin temellerinin atılmasında önem arz eden yıllardır. Bu dönemde değerler eğitimi, ahlaki, toplumsal ve bireysel değerleri de kapsamalı ve çocukların gelişimine uygun olmalıdır. Böylece onların evrensel değerleri kavramaları daha kolay hâle gelecektir. Toplumsal ve bireysel değerleri anlayan çocuklar kendilerine ve yaşadıkları topluma dair bir farkındalık oluşturabileceklerdir (Taş, 2023). Bu sebeple, okul öncesi dönemde değerlerin öğretilmesinde çocuk kitaplarından faydalanmamız oldukça önemlidir.

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Değerler Eğitimi, bütün bireylere sosyal hayatı oluşturan, kişileri birbirine bağlayan mutluluğu, gelişmeyi ve huzuru sağlayan, toplumsal ve evrensel değerleri çocuklara kazandırmak ve bu konuda farkındalık oluşturmak

için yapılan yaklaşım ve çalışmalar bütünü olarak tanımlanabilir. Değerler eğitiminin iki temel hedefi vardır. Birincisi karakterli ve hayatından memnun bireyler yetiştirmek, ikincisi toplumun huzuruna ve bütünlüğüne katkı sağlamaktır. Çocuklar günlük hayatının önemli bir kısmını çeşitli sosyal topluluklar arasında geçirmektedir. Bu hayat her birimizin kendi keyfine göre değil, toplum kurallarına ve değerlerine bağlı olarak yaşamamızı gerekli kılmaktadır. Bu sebeple çocukların kendi kültürlerine özgü olan değerlerin sürekliliğini sağlamak ve yok olmasını engellemek amacıyla değer eğitimi hassas bir yere sahiptir. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir (MEB, 2019). Toplumların varlığını ve gelecek nesillere aktarımını sağlayan önemli unsurlardan biri olan değerlerin öğrenilmesinde, benimsenmesinde ve gelecek nesillere aktarılmasında çocuk kitaplarının rolü oldukça büyüktür.

Çocuklar için hazırlanan kitaplar genel anlamda resimli kitaplardır. Resimli kitaplar, içinde barındırdıkları görsel unsurlar aracılığıyla anlatılanların anlamlandırılmasında aktif rol oynayan, anlatılanların somutlaştırılıp sezilenmesini sağlayan eserlerdir. Bu yönüyle çocuk kitaplarının, hayal gücünü genişletme, düşünme mekkesini geliştirme gibi türlü işlevlerinin yanında önemli bir işlevi de değer eğitime katkıda bulunmasıdır. Bu çerçevede özellikle değer oluşumunun başlangıç dönemi olan okul öncesinde kitaplar yoluyla aktarılan değerlerin incelenmesi gerekmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde okul öncesi dönem çocuk kitaplarında ele alınan değerlerin incelendiği çalışmaların oldukça az olduğu görülmüştür. Bu çalışma kapsamında elde edilecek sonuçların, alan yazına önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönem çocuklarına yönelik olarak hazırlanmış resimli çocuk kitaplarında biri olan “Arkadaşım Nina” adlı kitapta değerlere yer verilme durumunu analiz etmektir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada verilerin elde edilmesinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme/ tarama yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesinde var olan bir durumun mevcut belge ve dokümanlarla uygun olarak ortaya konulması amaçlanır. Doküman incelemeleri büyük ölçüde hedef dokümanın taranmasına dayanır (Yıldırım ve Şimşek 2018). Karasar (2017)’a göre doküman inceleme/tarama modeli, ne zaman gerçekleştiği veya gerçekleeyeceği fark etmeksizin bir durumu olduğu gibi tespit etmeyi amaçlar. Doküman inceleme/taraması ile Millî Eğitim Bakanlığı tarafından öğretim programlarında kök değerler olarak yer alan “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” değerlerinin “Arkadaşım Nina”adlı eser içerisinde bulunan cümlelerde doğrudan ya da örtük olarak yer alma durumu incelenip belirlenmiştir. Ardından belirlenen ifadeler ilgili kök değer başlığının altında yorumlanmıştır.

Araştırmanın Veri Kaynağı

Araştırmada özellikle okul öncesi dönemdeki çocuklarına yönelik Üçgen Kültür Yayınevi tarafından 2022 tarihinde 22 sayfa olarak basılan “Arkadaşım Nina” adlı resimli öykü kitabı değerler eğitimi açısından incelenmiştir. Araştırmaya konu olan kitabın seçilmesinde; Farklı özelliklere sahip çocuklarımızı uygun yetişkin yönlendirmeleri ile öğrenmede model olmanın tanıtılması açısından rehberlik ettiği, çocukların duygularını anlayabilmelerini ve ilgili konu hakkında bilgilenmelerini hedefleyerek pratik çözüm önerileri sunulmaktadır. Bu nedenle Millî Eğitim Bakanlığının belirlemiş olduğu değerleri temsil edebilme özelliğine sahip olması etkili olmuştur.

Verilerin Toplanması ve analizi

Verilerin toplanması ve analiz edilmesinde ilk olarak Millî eğitim Bakanlığı’nın 2018 yılında öğretim programlarında öğrencilere kazandırılması için önerdiği kök değerler belirlenmiştir. Elde edilen verilerin analizi Tablo 1’de verilen tanımlar dikkate alınarak yapılmıştır. Öğretim programlarında yer alan kök değerler ve tanımları Tablo 1’de verilmiştir (TDK, 2023).

Tablo 1. Kök Değerler ve Tanımları

Kök Değerler	Tanım
Adalet	Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe; hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetmek
Dostluk	Sevgisinde içten olan, iyi ve zor zamanlarında dost olduğu kişiye destek olup her zaman onun yararına şeyler isteyen ve dostuna zarar verecek eylem veya davranışlardan onu korumaya çalışan
Dürüstlük	Bir durumu gerçeklerden farksız olarak olduğu gibi yansıtmaktır. Doğruluk.
Öz denetim	Daha önemli bir amaca ulaşabilmek için kişinin tepkilerini, davranışlarını veya başka amaca yönelme eğilimini denetleyip kısıtlaması, otokontrol
Sabır	İstenilenlerin olması ya da kötü olayların atlatılması için ses çıkarmayacak biçimde uzun zamanlı bekleme durumudur.
Saygı	Etkileşim durumunda olan kişilerin haklarına, inançlarına ve niteliklerine ön yargılı davranmamak, kişinin hangi şahıs olduğuna bakmadan varlığını benimsemek, görüşlerini duymak için önemli bulmaktır.
Sevgi	Her bireyin tüm beşerî ilişkilerde özümsemesi gerekli olan ve birbirlerine güvenmelerini, bağlarını güçlendirmelerini böylece yaşamdan keyif almalarına katkı sağlayan bir değerdir.
Sorumluluk	Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, mesuliyet
Vatanseverlik	Yurtsever olarak tanımlanır. Ulusal birlik ve beraberlik hissiyle herkesi birlikte tutarak toplumları meydana getiren ve ulusu oluşturan değerdir
Yardımseverlik	“Hayırseverlik” olarak tanımlanmıştır. Birey ve toplulukların karşılıklı olarak yardım konusunda çalışmada bulunmasıdır.

Tablo 1’de, 2018 yılında öğretim programlarında “değerlerimiz” başlığı altında yer alan 10 kök değer ve bu değerlerin açıklamalarına yer verildiği görülmektedir.

Araştırmanın veri kaynağını oluşturan “Arkadaşım Nina” adlı eser, araştırmacı tarafından okunarak belirlenen değerlerin eserde nasıl ve ne oranda yer aldığı tespit edilmiştir. Eserde belirlenen değerler ile ilgili ifadelerin değerleri yansıtıp yansıtmadığına dair, Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünden bir Doktor Öğretim üyesi ve iki okul öncesi öğretmeni ile değerlendirmeler yapılmış ve değerlerin doğruluğu test edilmiştir. Değerlendirme sonucunda seçilen cümlelerin değerlerle ilgili olduğuna karar verilen ifadelere bulgular kısmında yer verilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, “Arkadaşım Nina” adlı eserde yer alan değerlerin neler olduğunu belirlemek amacıyla yapılan çalışmada elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Eserde yer alan değerler ile ilgili cümlelerin sayısı ve yüzdeleri tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2: Kazandırılacak Kök Değerlerin “Arkadaşım Nina” Adlı Eserde Yer Alma Düzeylerine İlişkin Bulgular

Kök Değerler	N	%
Adalet	-	-
Dostluk	20	47.8
Dürüstlük	3	7.1
Öz denetim	3	7.1
Sabır	2	4.8
Saygı	3	7.1
Sevgi	6	14.2
Sorumluluk	2	4.8
Vatanseverlik	-	-
Yardımseverlik	3	7.1
Toplam	42	100

Tablo 2’de “Arkadaşım Nina” adlı eserde yer alan değerler ile ilgili cümlelerin toplamının (n: 42; %100) olduğu görülmektedir. Kitapta en fazla dostluk değeri ile ilgili cümlelerin yer aldığı (n:20 ; % 47.8) görülmektedir. Bu değeri sırasıyla; sevgi değeri (n: 6 ; % 14.2), dürüstlük değeri (n:3 ; % 7.1), öz denetim değeri (n:3 ; % 7.1), saygı değeri (n:3 ; % 7.1), yardımseverlik değeri (n:3 ; % 7.1), sabır değeri (n:2 ; % 4.8), sorumluluk değeri (n:2 ; % 4.8), içeren cümlelere yer verildiği görülmektedir. Eserde adalet ve vatanseverlik değerleriyle ilgili ifadeler rastlanmamaktadır.

Kök değerlerin eserde nasıl geçtiğine ilişkin örnekler şöyledir;

Dostluk değeri

“Arkadaşım Nina” adlı eserde dostluk değeri en çok işlenen değer olmuştur (20). Farklı kişilik özellikleri sergileyen Nina ile Mete’nin neşeli bir oyun arkadaşlığı kurmalarını konu edinen eserde Nina’nın annesinin, uygun yetişkin davranışlarıyla Mete’yi yönlendirmesi ve özel çocuk olan Nina’nın duygularını anlamasında

tutum farkındalığı ve empatik yaklaşım sağladığı böylece onların kişisel gelişimlerine katkıda bulunarak hayata hazırladığı içerik incelemesinden anlaşılmıştır. Bununla birlikte Eserde dostluğun her türüne rastlanmaktadır. Dostluk sevgi, saygı, fedakârlık, dayanışma, güven, paylaşma gibi birçok değere birden yer veren zengin bir kavram olarak eserde kullanıldığı görülmektedir. Eserde bu değer ile ilgili örnek olarak,

“Arkadaşlarımla oynamak için sabırsızlanıyordum. Hele ki yeni bir arkadaş edinme düşüncesi beni çok mutlu ediyordu.” İfadesine yer verilmiştir(sayfa:4). Belirtilen ifadede dostluk kavramına yüklenen anlamla doğrudan dostluk kök değeri yansıtılmaktadır

Sevgi değeri

Eserde sevgi değeri en çok işlenen ikinci değer olmuştur (6).Eserde bu değer ile ilgili örnek olarak,

“Oyunun en çok kazananı Nina’ydı. Bu nedenle arkadaşlarımla ona çiçeklerden bir taç yapıp hediye ettik.” İfadesine yer verilmiştir (sayfa:23). Belirtilen ifadede Mete ve arkadaşlarının tüm farklılıklarına rağmen Nina’yı çok sevdikleri, ona karşı sevgi dolu ve yardımsever bir kişiliğe sahip oldukları görülmektedir.

Dürüstlük değeri

Eserde işlenen değerlerden biri dürüstlüktür (3). Dürüstlük; doğru sözlü olmak, yalan söylememek, kimseyi kandırmamak vb. demektir. Eserde bu değer ile ilgili örnek olarak,

“Emin ol. Bunu çok istiyor fakat bazen başaramıyor.” İfadesine yer verilmiştir (sayfa:9). Belirtilen ifadede Nina’nın annesi kızı ile ilgili duyguyu dürüstçe Mete ile paylaşmaktadır.

Öz denetim değeri

Eserde işlenen değerlerden biri öz denetim değeridir (3). Öz denetim, kişinin kendini kontrol etmesi, otokontrol demektir. Öz denetimi, daha önemli bir amaca ulaşabilmek için kişinin tepkilerini, davranışlarını veya başka amaca yönelme eğilimini kontrol etmesidir. Eserde bu değer ile ilgili örnek olarak,

“Diğer arkadaşlarım da oyunlarımıza katılıyordu. Birlikte oynadıkça kendimizi daha çok keşfediyorduk.” İfadesine yer verilmiştir (sayfa:24). Mete’nin kendinin farkında olup davranışlarını yönlendirebildiğinin yansıtılması öz denetim değeri için uygun bir örnektir.

Saygı değeri

Eserde işlenen değerlerden biri saygı değeridir(3).Toplumda huzuru sağlayan en önemli değerlerden biri saygıdır. Saygı değeri, bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusudur. Eserde bu değer ile ilgili örnek olarak,

“Neyse ki Nina’nın annesi beni bu konuda bilgilendirdi. Onu dikkatlice dinledim.” İfadesine yer verilmiştir (sayfa:10). Mete’nin Nina’nın annesinin konuşmasını dikkatle dinlemesi saygı değerine uygun bir örnektir.

Yardımseverlik değeri

Eserde işlenen değerlerden biri yardımseverlik değeridir(3). Yardımseverlik değeri ihtiyacı olana, hiçbir karşılık ya da kişisel fayda gözetmeksizin gönüllü olarak maddi ya da manevi destekte bulunma durumudur. Eserde bu değer ile ilgili örnek olarak,

“Nina’nın gözlerine bakıp “Kim su içti?” diye sormamı istedi. Soruyu sorduğumda ise Nina’nın ellerine göğsüne dokundurarak “Ben içtim!” demesini sağladı.” İfadesine yer verilmiştir (sayfa:18). Nina’nın annesi kızının olumlu davranış sergilemesi için Mete’den yardım istemektedir. Mete hiç düşünmeden gerekli yardımı yaparak Nina’nın istenen davranışı yapmasını sağlamıştır.

Sabır değeri

Eserde geçen değerlerden biri de sabır değeridir (2). Sabır, sıkıntı karşısında acele etmeden beklemek anlamına gelmektedir. Eserde bu değer ile ilgili örnek olarak,

“Bir şeyler söyledi ama duyamadım. Yüzüme bakmadı bile! Aslında yolda yürürken annesiyle konuştuğunu görmüştüm. Benimle neden konuşmadı ki?” İfadesine yer verilmiştir (sayfa:6). Mete Nina ile iletişim kurmak istemektedir. Ancak Nina onunla konuşmamaktadır. Mete’nin sakin bir şekilde düşünmesi sabır değeri için uygun bir örnektir.

Sorumluluk değeri

Eserde geçen değerlerden biri de sorumluluk değeridir (2). Eserde bu değer ile ilgili örnek olarak,

“Gözlerim babamı aradı ama onun kahvaltıdan sonra eve gittiğini hatırladım. Hafta sonuna bıraktığı bir işini tamamlaması gerekiyordu.” İfadesine yer verilmiştir (sayfa:8).Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, mesuliyet şeklinde tanımlanan sorumluluk değeri için uygun bir örnektir.

SONUÇLAR, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında incelenen eser, okulöncesi ve ilkökul dönemi çocukların okuması için önerilen renkli ve resimli olarak basılmış ve 22 sayfadan oluşmaktadır.

Bu eserde farklı özelliklere sahip çocuklarımızı ikincilleştirmeden, uygun yetişkin yönlendirmeleri ile farklı özellikleri olan Mete ve Nina'nın neşeli bir oyun arkadaşlığı kurmalarını konu edinmiştir. Kitap içerisinde en fazla yer alan değer dostluk değeri olduğu, bunu sırasıyla, sevgi, dürüstlük, öz denetim ve yardımseverlik değerleri izlerken adalet ve vatanseverlik değerlerine hiç yer verilmediği görülmüştür.

Kitapta dostluk değeri çeşitli cümleler ile yoğun olarak hissettirilmiş, farklı yerlerde 20 cümle ile açıkça vurgulanmıştır. Sevgi değeri ise sıkça bahsedilen ikinci değer olup, adalet ve vatanseverlik değerlerine hiç yer verilmediği görülmüştür. Sonuç olarak incelenen bu eserin konusu düşünüldüğünde değerler eğitimi bakımından oldukça zengin bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir. Literatür incelendiğinde, bu araştırma sonucuna benzer araştırma sonuçlarına rastlanmaktadır. Ulun (2022) Cahit Uçuk'un çocuk romanlarının değerler eğitimi açısından incelediği araştırmanın sonucunda, çocuk romanlarının, çocukların değerler ile tanışmasını ve bu değerleri içselleştirmelerini sağlayacak birçok iletiye sahip olduğuna ulaşılmakla birlikte yazarın çocuk romanlarında dostluk değerine sıklıkla yer verildiği tespit edilmiştir. Durmaz ve Yorulmaz (2022) ise, ödüllü resimli çocuk kitaplarında yer alan metin ve görsellerin değerler açısından incelemeyi amaçladıkları araştırma sonucunda, en sık dostluk değerine yer verildiği sonucunu bulmuştur. Eker ve Yıldırım (2017)

100 temel eser arasında yer alan Ziya Gökalp' in “Altın Işık” adlı eserin iletildiği değerlerin neler olduğunu belirlemek amacıyla yaptıkları bir araştırma sonucunda kitapta en fazla yer verilen değer, sevgi değeri olduğu belirtmişlerdir. Benzer bir araştırma Kösecioğlu (2022) tarafından yapılmıştır. Araştırmada, Feyza Hepçilingirler'in çocuklara yönelik eserlerini değerler eğitimi bakımından incelemiştir. Araştırma sonucunda, eserde en fazla dostluk değerine yer verildiği sonucunu bulmuştur.

Çocuklar kendilerine toplumsal yaşamda fayda sağlayacak birçok değer ve davranışı kitaplar aracılığıyla kazanırlar (Çılgın, 2007). Bu nedenle birçok çocuk kitabı yazarının, değerler eğitimi ile ilgili iletileme yer vermeye özen gösterdiği söylenebilir. Değerler insan hayatının vazgeçilmez unsuru olduğuna göre, değerler eğitiminde nitelikli okuma kitaplarından faydalanmanın gerekli olduğu görülmektedir. Değerler eğitiminin esasını değerleri öğretmek oluşturmaktadır. Özellikle de okullarda verilen değerler eğitimi, sağlıklı bir toplum inşa etmede oldukça önemlidir. Çocukların aile dışında dünyaya açılan kapısı olan resimli çocuk kitabı, hem toplumun içinde barındırdığı değerleri hem de evrensel değerleri erken yaşlarda okuma yazma bilmeyen çocuklara en eğlenceli ve çarpıcı şekilde tanıtan önemli materyallerden biridir. Resimli çocuk kitaplarında verilen değerler geçmişle, bugünle ve gelecekle bağlantılı olarak verildiğinde, daha kaygıdan bağımsız hem yerel, bir o kadar evrensel dünya vatandaşı yetiştirilmesine yol açabilir. Sonuç olarak çocuk kitaplarının ebeveynler ve öğretmenler tarafından değer öğretiminde kullanılacak kaynaklar oldukları rahatlıkla söylenebilir.

Araştırma bulgularından yola çıkarak şu öneriler yapılabilir;

İncelenen eser okullarımızda kazandırılması beklenen kök değerler bakımından zengin bir içeriğe sahiptir. Eser öğrenciler ve öğretmenler tarafından sınıf ortamında içerdiği değerler bakımından analizinin yapılması öğrencilerin olumlu değerlere dikkatinin çekilmesi açısından önemlidir. Ayrıca ders kitapları dışında yer alan okuma kitapları, öğrencilerde okuma bilinci ve alışkanlığının gelişmesinde ve değerlerin öğretiminde etkili kaynaklardır. Bu bakımdan Öğrenciler için hazırlanacak veya önerilecek eserlerin öğrenciye değer kazandıracak içeriğe sahip olmalarına dikkat edilmelidir.

KAYNAKÇA

Aydın, M. Z. & Gürlü, A. Ş. (2020). Okulda değerler eğitimi (4. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Çağlayan, A. (2013). Ahlak Pusulası Ahlak ve Değerler Eğitimi (2. Basım). İstanbul: Dem Yayınları.

Çetinkaya, D. (2022). Çocuk Edebiyatı Ve Değerler Eğitimi Kapsamında Ali Ekrem Bolayır' in Çocuk Şiirleri, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Çılgin, S.,A. (2007). Çocuk Edebiyatı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dinç, B. (2011). Okulöncesi dönemde değerler eğitiminin yeri ve önemi. A. Arıkan (Editör). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi içinde (s.73-92). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi.
- Durmaz, M. & Yorulmaz, B. (2022). Ödüllü resimli çocuk kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelenmesi. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi – USBED, Cilt/Volume 4, Sayı/Issue 7, 519-548.
- Eker, C. & Erdoğan, D. (2019). Değerler Eğitimi Açısından Rıfat Ilgaz’a Ait “Halime Kaptan” Adlı Eserin İncelenmesi. INESJOURNAL (Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(19), 48-55.,Doi: <http://dx.doi.org/10.16991/INESJOURNAL.1611>
- Eker, C. & Kılav, D. (2022). “Eşit Masallar Serisi” Adlı Resimli Çocuk Kitaplarının Değer İletimi Açısından İncelenmesi. International Social Mentalityand Researcher Thinkers Journal, 8(55), 45-53.
- Eker, C. & Ünlü, S. (2020). Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabının Kök Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi. The Journal of International Educational Sciences, 25(7), 71-88., Doi: <http://dx.doi.org/10.29228/INESJOURNAL.47190>
- Eker, C. & Yıldırım, K. (2017). Değerler Eğitimi Açısından Ziya Gökalp’ e Ait “Altın Işık” Adlı Eserin İncelenmesi. Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(1), 30-38.
- Eraslan, L. (2013). Değerlerin eğitiminde sivil toplum katılımı ve sivil toplum kuruluşlarının rolü. Uluslararası değerler eğitimi sempozyumu bildiri kitabı içinde (s.108-131). Antalya: Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü.
- Erol, K. & Erol E. E. (2021). Türk Fars çağdaş çocuk şiirlerinde değer eğitimi. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Karasar, N. (2023). Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar İlkeler Teknikler, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kösecioğlu, U. (2022). Feyza Hepçilingirler’ in Çocuk Kitaplarındaki Değerler Eğitim, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Lipsett, A. (2016). The Importance of Teaching Values Education in Schools. The Guardian.<https://www.theguardian.com/teacher-etwork/2016/feb/19/theimportance-of-teaching-values-education-in-schools> 02.03.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2019). Türkçe dersi öğretim programı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Purohit, R. N. (2018). Values Education in Schools: Issuesand Challenges. Journal of Educationand Practice, 9(5), 110-116.
- Taş, A. (2023). Okul Öncesi Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi.
- TDK (2023) Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> adresinden, 02.03.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Ulun, E., B. (2022). Cahit Uçuk’un Çocuk Romanlarında Değerler Eğitimi, Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 7 (2), 133-145.
- Ulusoy, K. & Dilmaç, B. (2020) . Değerler eğitimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yaman, E. (2016). Değerler eğitimi (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.